

1888.
NIU TIRENI.

TE RIPOATA A TE MAKE, KOMIHANA, I RUNGA I NGTA TAKE
A NGTA MAORI KI NGTA WHENUA I TE WAIPOUNAMU.

*He mea whakatakoto ki nga Whare e rua o te Paremete i runga i te kupu whakahau a
Te Kawana.*

He PUKAPUKA na TE MAKE ki te MINITA mo te TAHA MAORI.

E TA,—

Temuka, 5 Mei, 1887.

Ka tukua atu e ahau i roto i tenei reta taku ripoata i runga i nga take whenua o te Wai-pounamu, ko aua take i tukuna mai ki au i raro i tetahi Komihana i tuhia i te 12 o nga ra o Mei; 1886, a ko taku kupu atu ki a koe me whakatakoto taua ripoata ki te aroaro o te Kawana, i te mea hoki i tuhia atu ki a ia taua ripoata.

Na te nui o tenei take i roa ai ahau e whakahaere ana he mea naku kia marama ai, kia taea ai hoki te tino whakaoti pai nga korero whakaaetanga a te Kawanatanga, ahakoa i tika ki ta te Ture, ahakoa ranei i tika ki ta te pono i mohio ai.

Kua whakahaerea e ahau nga hoko whenua katoa i nga porowini o te Waipounamu i roto i taku ripoata, a e rua nga ahua o aku kupu mo nga hoko o Ngaitahu me Murihiku.

(a.) Me whakarite etahi poraka hei whenua rahui e puta tonu mai ai he moni hei whakahaere i nga mea i whakaaetia ai ki nga Maori, i pai ai ratou ki te hoko i o ratou whenua. He maha nga painga o nga moni e puta penei mai ana, ko tetahi o nga tino painga o aua moni he puta tuturu mai i tetahi huarahi i waho o te mana o te Paremete, i waho hoki o era atu mea i kore ai e taea i mua atu nei te whakaoti pai nga take a nga Maori o te Waipounamu.

Ko enei etahi o nga mea hei mahi mo aua moni: (1) Hei hanga hei whakaora hoki i nga whare-kura me era atu whare e hanga ana mo nga tikanga o te katoa; (2) hei hanga taiepa, hei whakapai i nga whenua, hei keriri awa rerenga wai e mimiti ai te wai; (3) hei hoko mea mahi paamu; (4) hei utu takuta, hei hoko rongoa; (5) hei utu i nga mahita kura; (6) hei hoko pukapuka me era atu mea mo nga kura; (7) hei utu i nga reeti takiwa; (8) hei utu kai hei hoko weruweru mo nga Maori rawakore me nga ngongongonge; (9) hei whakahaere hoki i era atu tikanga e pai ai te noho o nga Maori.

(b.) Me whakarite etahi poraka whenua hei mahinga hei kainga hoki mo nga Maori, kia tae ai o ratou whenua ki te rima tekau eka mo ia taane mo ia wahine mo ia tamaiti.

I runga i enei kupu ko enei i raro iho nei nga eka hei wehe ke me nga poraka i takoto ai, ara:—

Te hoko o Ngaitahu.—(1) Nga whenua rahui, 100,000 eka; (2) nga whenua hei mahinga hei kainga hoki, apiti atu ki nga whenua kua oti nei i mua te porohita ma nga Maori, e 30,700 eka: hui katoa, 130,700 eka.

Te hoko o Murihiku.—(1) Nga whenua rahui, e 40,000 eka; nga whenua hei mahinga hei kainga hoki, apiti atu ki nga whenua kua oti nei i mua te porohita ma nga Maori, 15,412 eka: hui katoa, e 55,412 eka.

Ko te huinga katoatanga o enei whenua i roto i nga poraka e rua 186,112 eka.

Ko nga hoko o Akaroa he mea whakauru ki roto i te Poraka o Ngaitahu.

Kihai ahau i tuhi kupu i roto i taku ripoata mo te Poraka o Otakou, engari kua whakaaturia e ahau nga tikanga o te rironga o taua whenua me nga korero whakaaetanga katoa, hei putake e taea ai te whakahaere a muri ake nei.

Kahore i taea e ahau te tino whakaoti nga mahi katoa i tukua mai nei ki au i raro i te Komihana; nga mea kihai i oti—(1) ko te whakarite i te takiwa e rahuitia ai te whenua; (2) ko te kimi i nga ingoa o nga tangata e tika ana kia whakawhiwhia ki te whenua.

Ko te whakarite i te takiwa e takoto ai te whenua, ma te Tari Ruri ka taea ai tena, a ko taku kupu me tuku atu ma taua Tari e mahi. Ko nga eka mo ia tangata, kia oti ra ano te mahi a te Kooti, me te whakatau i nga eka mo ia kainga, katahi tena ka taea te tino whakaoti.

I runga i aku kupu mo nga whenua rahui, kahore he take i kore ai e taea te whakatau ki nga whenua papai, natemea e kore e raruraru nga tangata e whai take ana ki aua wahi, e kore hoki e araia te noho o nga tangata e hiahia ana ki te noho ki runga i te whenua, natemea ka u tonu te whenua ki raro i te mana o te Komihana o nga whenua a te Karauna, ka whakahaerea hoki e ia pena ano me era atu whenua takoto noa a te Karauna, heoi ano te mea e rere ke ai ko nga moni e puta mai ana mo aua whenua rahui ka tukua atu ki tetahi kaute motuhake.

Ahakoa kua maha nga whakaaetanga ki nga mea i whakaritea e te Kawanatanga i runga i nga take a nga Maori ki nga whenua o te Waipounamu, ahakoa hoki he maha nga kimihanga, i mua